

శుభమస్తు.

(శ్రీ) . 12

సారంగధర చరిత్రము.

ఇయ్యది

౨౪

హరికథారూపంబున విశాఖపట్టణము దరి

అల్లిపుర వాసుండగు

మద్ది రంగనాయకునిచే రచియింపబడి

తద్ర్థాంతకర్తవలన హక్కునడసి అనకాపల్లి వాసుండగు

బీ. బాలాజీదాసుని వలన

బెజవాడ వాణిముద్రాగారంబున

బి. కే. స్వామిచే

ముద్రింపించి ప్రచురింపబడియె.

మొదటికూర్పు 500 ప్రతులు.

1914.

ప్రీతి క

చదువరులారా!

నేను చిన్న పుటినుంచి భజనకీర్తన లింఛక బాడుట నభ్యసించి
యుండ దైవకటాక్షంబున నింఛక కవితాధోగణియలవడ నంత లక్షణ
ము నేర్చుకొన నుద్దేశించి నావిద్యాగురుండగు శ్రీపాట్నూరి వేంకట
స్వామి పట్నా యుడుగారిని బ్రార్థింప వారికి తీరిక లేక శ్రీపక్కి యప్ప
ల నారసింహ కవిసత్తము నాశ్రయింపుమని యానతిసంగ విని తద
ప్పల నారసింహ కవిగ్రామణిని దర్శించి కొంత లక్షణమార్గమును దెలి
సికొని యిదివరకు బాలసుందర రచించి యిప్పడీగ్రంథమును వ్రాసి వె
ల్లడించితి నిందుల తప్పులున్న జక్క జేసికొని యుపయోగింప వేడుకొను

విధేయుడు,

 మద్ది రంగ నాయక దాసు.

ప్రకటన.

. ఈక్రింద నేదహరించిన పాత్రములు వలయువారు విశాఖపట్టణము జిల్లా అనకాపల్లిలోనున్న బీ. బాలాజీదాసునకు వ్రాసింపవచ్చును.

0-6-0 ప్రియంవదా చరిత్రము.

0-6-0 సీతాకల్యాణము.

0-6-0 నలచరిత్ర.

0-6-0 జయప్రద లేక పురూరవ.

0-6-0 శ్రైశంకు విజయము లేక హరిశ్చంద్ర.

0-6-0 గయోపాఖ్యానము.

0-8-0 రుక్మాంగద లేక యేకాదశీ మాహాత్మ్యము.

0-4-0 ద్రాపదీ మ్హానరక్షణము.

0-4-0 పురందరదాసు చరిత్రము.

0-4-0 సూరదాసు చరిత్ర.

0-4-0 కర్ణానందదాసుని పద్యములు.

• 0-4-0 హరికథేతిహాసహంజరి. మొదటిభాగము (పద్యములు.)

0-4-0 ,, రెండవ ,, కీర్తనలు.

0-4-0 బాలసుందర. మద్ది రంగనాయక రచితము.

• 0-4-0 సాధంగధర. డిటా

0-6-0 సారంగధర. నూరాబత్తుల సూర్యనారాయణగారి రచితం.

0-8-0 కుచేలోపాఖ్యానము. సుదర్శనదాసు రచితము.

• 0-8-0 కణ్ణక్ చరిత్ర లేక కృష్ణజననం. డిటా

(శ్రీ)

సా ర ం గ ధ ర చ రి త్ర ము.

శా॥ శ్రీకింజాసనవాసవాదివినుతా ! శ్రీజాహ్నవీమస్తకా !
 శ్రీకాశీముఖపద్మపద్మసితధాత్రీస్యందనా శంకరా !
 శ్రీకంఠావర కావ్యకన్యకను సంప్రీతిస్సమర్పించితిః
 శ్రీకౌశీపురవాస దీనిగౌని దాక్షిణ్యాత్మ నన్దామ్రమా ॥

గురు స్తుతి.

కం॥ ధర కవితాగతిజూపిన

హరిభక్తుడు పక్కియన్వయాంభోధనుధా

కరు డప్పలనరసయ్యో

నిరతము గడు భక్తితోడ నే బ్రాధింతుఁ ॥

కవివంశావళి.

సీ॥ శ్రీసింహగిరికి పశ్చిమభాగమున మహాత్ముంగమైతనరారు తుం
 గలాము । నందు నాగిలగోత్రమందు బుట్టిన తాతయ్యాఖ్యుండు నా
 తాత యతనినూను । డాదినారాయణాహ్వయుడు నాతండ్రి యాత
 నిపత్ని యచ్చమ్మ ధన్య నాదు । తల్లి యామెనుగన్న కొల్లియప్ప
 న్నాభిధానుండు నాదు మాతామహుండు ॥

గీ॥ వానినుతుడు వైంకట నామేనమాను

అమలగుణుడైన శ్రీపక్కి యస్లనార

సింహనామధేయుని బ్రీతి శిష్యుడైన

ఘడ్డి రంగసాయకుడండు పెద్దలునను ॥

గీ॥ నలుదెసల బారు బెంగాలు నాగుపూరు
రెయిలులో డ్రైవరించాడై నయముమీఱ
సలుపుమని నియమింప సజ్జనులదయను
నేర్చుకొలది దానిని నెరవేర్చుచుంటి ॥

—• క థా | పా ర ం భ ము •—

కల్్యాణి - రూపకము.

సారింగధరచరిత సారము గనుగొనుడి వినుడి || సార||

ధీరజనాళికిని మంచి - దారి జూప దగిన శ్రీ ||సార||

నవరసభరితంబగుకథ - నయముగవినువారికిది సుధ

భవరోగములకుమందు - భావజారిభ క్షులకు విందు ||సార||

రంగనాయకుని బోచిన - రజతా దినిలయు

జంగభూషణుని కరుణయ - శముస్వాదించిన శ్రీ ॥సార॥

తొ॥ హరహరపురహర్షస్మరహరశంకర యనిమదిలోనేడించి
పరమహావక్తమున శాశ్వతానంద పదవినివేగగొనుండి
భూలోకంబున గోదావరియను పుణ్యనదీతీరమున
లాలిత్యంబగు లచ్చికినిరవగు రాజమహేంద్రవరమున
అనగరంబును రాజనరేంద్రుం డమితసద్గుణాన్వితుడు
జానుమీఱబరిపాలింపుచుండె సజ్జనసమాజహితుడు
అతనిభార్య శ్రీరత్నాంగిదేవి సుతుడు సారంగధరుడు
నుతియింపందగినయశోధనుడు పతితులకుదండధరుడు ॥

ఉ॥ ఆమహానీయుపత్నిదరి నారుగుణంబులెసంగు కాంతికిఁ
కామునిభార్య వల్లభుని కాశినివాసునిగాగ నెంచు న్నా
భామిని బీడలన్గనిన బట్టల నన్నము దానమిచ్చు బల్
పేమను సామశేఖరుని సేరుదలంచుచునుండు నెప్పుడుక ॥

ప॥ ఇట్లుండ సారంగధరునకు బెండ్లిజేయందలంచి సభ్యులను రాజనరేం
ద్రుం డవలోకించి ॥

ఉ॥ ఓనుగుణాత్మలార! ముదమేష్వుగజెప్పెద నాలకింపుడి

వాసిగ నాదుపట్టికి వివాహముచేయగ నేదలంచితి

• న్నాసుతురూపము స్ఫటమునన్దగ్రవాయుడనంగ న్నప్పుడే .

ప్రాసిరి తత్పటాబును సభాసనులందఱు మెచ్చునట్లుగన్ ॥

వ॥ ఆపటమ్మును రాజనరేంద్రుండుచూచి బాపర్ల రావించి సమస్త
దేశాధీశులకుంజూపి నానూనునకు దగిన కన్యక నరసిరంజన వార
లాపటమ్మును గైకొని పాండ్యదేశాధిపతియగు చిత్రాంగదునిప్రూ
లకేగ నారాజకుజరుం డాపటమ్మునుగాంచి యిందుగల సుకుమా
రుండు మదీయాత్మజాతయగు చిత్రాంగికి దగినవాడని యోచింప
నప్పుడంతి దీనిగదెలిసికొని పటమ్మదెప్పించి కేలంబూని॥

బ్రహ్మ - ఆదితాళము.

నాకు నీకు జోడు తగు నామోహనాంగ

॥నాకు॥

మాకుమార స - మానసుందరాంగ

॥నాకు॥

నవ్వుమొగమువాడ - నావన్నెకాడ

పువ్వులవిలుకాని పోగుగూడ

॥నాకు॥

నూగునూగుమీసంబు - నునుపగ్గువకులు

బాగైననీ మొగంబు - పద్మసమంభు

॥నాకు॥

క్షీతిరంగదాసునేలు - శితికేయండు నీ

సతిగజేయునోలేదో - స్మరదమనుండు

॥నాకు॥

వ॥ చిత్రాంగి వనోభీష్మము దండ్రుణోదెలుప నాతంజింగీకరించి తనకు
మారికంబోలు పటమొకటి వ్రాయించి వచ్చిన బ్రాహ్మణులచేతికి
నీయ నారలాపటమ్ము రాజనరేంద్రునికి సమర్పించిన నాతండవలో.
కొంచి మోహపరనశుండె ॥

మంజరి.

తనకుమారునకు జేయందలచిన తరుణినిదాగొనుటకును

మనముననెంచి పురోహితులనడిగె ఘనలగ్నముగనుటకును

తనినలగ్నమును జూచినద్విజులకు తనఖడ్గమునిచ్చుటకు
సాగనుగభూపతి నిశ్చయించె నానుదతినినొని తెచ్చుటకు ॥

వ॥ అంత నావిత్రులే తెంచి చిత్రాంగిజనకునకు నీసంగతి విన్నవింప న
తం జానందించి ॥

చ॥ ఘనుడగుపాండ్యభూపిభును క్రన్నన లగ్నము నిణయించి యా
దినమున బెండ్లిజేసె గమధీరత బుత్తికి మేటికత్తికి
తనివినిబొందునట్లు సరదారులకు స్వహుమానమిచ్చె నా
తనయను పెండ్లిపెద్దలవితానముతోడను బుప్పె వేసుక ॥

వ॥ అంత నారాజనరేంద్రుం డెనలేని సంశోషమున మెకనుదినంబున
చిత్రాంగిని జేరదీసి తన యభిలాషచెరిగింప నాపథ్యంతి. చింతాభ
రస్వాంతయై మనమున ॥

మంజరి.

కంతునిబోలిన సుందరపురుషుని గాననైతి పరమేశా!
వీరితకురూపాన్నితుడైనట్టి వృద్ధుని గంటి నుమేశా!
అని తలవంచి విచారింపగనా యవసరపతిబ్రతిమాని
మనమలరగలాల్పించి పడతిని స్మరరంగంబున నేలి ॥

వ॥ ఈవిధంబున గొంతకాలము చిత్రాంగిలో ముఖంపుచు మృగయాని
నోదార్థమై రాజనరేంద్రుం డరణ్యభూములజేరి ॥

కల్యాణి - ఆదితాళము.

కొప్పైస్త్రిగముల మట్టెన్నాముల బట్టెన్నులులను చిట్టెడల
మెట్టెలబోలెడు లొట్టియల్ బట్టెస్త్రి బట్టెలపడిగట్టె ॥కొ॥
లేట్టెద్రుమ్ముల గుళ్ళన్నూర్చిలజేసె బాకతుఘాకులతో
భల్లంబులతో బడనేసను పెనుముళ్ళవొంకలను దాటెడుదుప్పల ॥గొ॥
వేసెశరముల కేసరితల్లిపై ఘోషింపుచుగగ్గోలువడ
సిగ్రశీమద్ది రంగనాయక దాసావనుడా యీశునిమరువక, ॥కొ॥

వ॥ ఈగతి రాజనరేంద్రుం డేరణ్యంబున వేటలాడుచుండ నగరి
యందుగల చిత్రాంగి దాసినవలోకించి మాతండ్రికినంపిన పట
మునంగలరూప మీన్పపాలునియం దమరియ్యుండలేదు కౌర
ణమేమి యట్టి సుందరపురుషుం డీకోటలో నున్నాడా? లేదా?

కాఫి - ఆదితాళము.

అలిసేలవేణీ ! అతడెవ్వడోగాని ||అలి||

తెలుపవెనాకు - వలదుపరాకు ||అలి||

పటమునుజూచినాతండ్రి క - పటమునుబాసి - యుపయామము
దటుకునజేసిముదమున నిచ్చటికిబంప దటమటయ్యె నాబ్రతుకు ||అలి||

కంద, ర్పునిమించినపురుషుని - ముందు, గంటినినాళ్తో డత
డెందు, నున్నాడో తెలియదు - విందు, జెప్పముగనుగొందు ||నలి||

వ॥ ఇట్లుగ నాచిత్రాంగిని దాసి జూచి.

చ॥ వినుము నృపుడు పుత్రునకు పెండిలిసేయదేలించి వానిసాం
పును పటమందునిల్పి యదిభూసురవద్యులచేతికిచ్చి తా
బనిచిన తత్పటమ్ముగని పాండ్యపురాధిపుడెన్ని నిన్ను నా
తనికిమోసంగసేకొని ముదమ్మున నీపటమంప దాని వృ
ద్ధనరవిభుండుజూచి కనుదమ్ములనన్ది విమోహచిత్తుడై ||

వ॥ మాయజేసి నిన్నాతండు బర్కిగ్రహించినాడన తద్వచనంబులు చి
త్రాంగి విని కనుగొనల నీటిబిందువుల మెలుపుచు,

ఆనందభైరవి - రూపకము.

మోసమాయెనమ్మ నా - మోహనాంగునిజూపు మున్నగుమ్మ ||మో||
వాసిగకుమారునకు వి - వాహముచేయగడలంచి

యాసలోరాజు నన్ను బెండ్లి - యాడెను, జతవీడెను, ప్రతమూడెను,
ధృతివీడెను. ||మో||

దయలోహితుడై న సారంగ - ధరుని గలుపవేకురంగ

నయన విడువదాస రంగ - నాయకునెడ, బాయనిమ్మడు, పూజనమె,
వ్వుడు నేవిడ . ||మో||

న|| ఈగతి చిత్రాంగి దుఃఖసాగరమున మునింగియుండ సారంగధరుం
డలంకరించుకొని నెచ్చెలిక్కాడయొద్దకుం జని.

కల్యాణి - త్రిశ్రగతి.

ఆడుకొందమురండు - తెల్లజోడుపాపురములదెండు . ||ఆడు||

వేడుకమీఱగ నెగర - వేసియోడుగెల్పు

జూడవలయుమనము - నేడుబాలులారా ! ||ఆడు||

నగరిజనులుజూడ గగ - నమునకు బాపురముల

నెగరవేయుచు గేలుదట్టి - సొగసుగగుమిగూడి నే . ||డాడు||

రంగనాయకపాల్కు భూ - రధుభృతకపాల్కు

లంగజమదవిఫాల్కు - మంగళాంగుమది నొంచు ||నాచు||

..

మంజరి.

వాసిగరాజకుమారుడు బాలురు - వరుసగనాడగజూచి

దాసిచెప్పెనో భాసురాంగి ! యా - ధన్యుగనవేలేచి

న|| ఇట్లు దెల్పు నాచిత్రాంగి చక్కగ నలంకరించుకొని.

ఉ|| అంత నెలంత సంతసిలి యద్దపుష్పేళలమీదికేగి ధీ

మంతుడు రాజీనందనుడు మంత్రులు నాడగజూచి మూర్ఛితై

జింత మునింగియున్నదనచేడెలు సేవలు జేయబూని పూ

బంతులు మంచియత్తరపు బాగుబూసిరి దేహమంతయు||

గీ|| కొంతసేపటి కాకాంత వి తమూర్ఖ

దేలి స్మరబాణవిలకి దాళలేక

రంగుగా నాటలాడు సారంగధరుని

చక్కదనమును పణింపసాగె నపుడు||

నాటకురంజి - త్రిశ్రగతి.

- చక్కనిచిన్నవాడె - పైగజేయుచున్నాడె || చక్క ||
- చక్కకుజేగరాడె - పంతగించియున్నాడె || చక్క ||
- జవ్వనీ! నాపైనుమ - శరుడుచలపట్టి
- పువ్వుటమ్మలబూని - రిప్పునవేయుచుండ
- తరుణీ! నుమశరుని, బారికిపై పగలేనె || చక్క ||
- మోక్షుపూణాచంద్రుని - బోలియున్నదిచూడు
- కామునిమించినట్టి - కడురూపవంతుడు
- నేమముగ రంగదాసుక - నిరతిమునేలినట్టి
- శ్రీమహాకాళీధవుడు పర - శివుడు జతగూర్ప మరువడు || చక్క ||

గీ|| రాజనతి మేడనుండి సారంగధరుని
యందమునుజూచి మది గొనియాడుచుండు
నంతభూజానిసూను డత్యంతసంత
సమున నొక పాపురమును హస్తమునబట్టి ||

సింధుకమాచి - ఆదితాళము.

ఎగరి వేసెను వేడుకమీఱగ - జగతివైపాపురమును సారంగధరుడు || ఎ||
ఎగసిపారెనది యేబదికోసులు - గగనమునగల మేఘముదాటునబడె
మగువచ్చిత్రాంగి మేడపైనుండి - మగపాపురమును జూపించినంత
సాగసుమేడపైవాలెను - బాలురుజూడగ
వగలూడగ పగలోడగను || యెగ ||
వాలినపక్షిని వనితపట్టుకొని - వాలాయముగ లోనికిబోవగ
బాలులంత చిత్రాంగిమేడపై - బక్షివాలెనని యనుకొనుచుండగ
బాళిమీఱసారంగధరుడువిని - బయలుదేరె హాయిలుమీఱ
దిగెమనసార || నెగరి ||

వ|| అంత సారంగధరుడు పినతల్లిదరినున్న పాపురముం దే నిశ్చయిం
చిన మంత్రకుమారుం డాతనిగాంచి.

ఝంఝూటి - 'త్రిశ్రగతి.

వినురాజకుమార ! రూప - విజితమార ! సుకుమారా ! ||విను||
 చనువునదెల్పడ వినుమీప్రాద్దు - పినతల్లిమేడకు నరుగవచ్చు || విను||
 నీకు పెండ్లిజేయదలంచి - నీరూపమునువ్రావించి
 నీకన్నతండ్రిసంతసించి - నిఖిలదేశములకంపించి
 ప్రాకటముగనీకుదగిన - పడతిరూపమునుదెప్పించి
 జోకమీర తామోహించి - శుభలగ్నము నిణావించి
 కోకిలవాణినిసత్వర - కోర్కెమీఱదెప్పించి
 లోకనిందలకు వెరువక - లోలాక్షినిబెండ్లియాడె ||విను||
 రాజలేని కాలమ్మన - రాణివాసమునకుబోరాదు
 రాజకాంతనినుమోహించి - రతిసలుపకున్నవిశువ
 దాజలజాక్షినిగూడకున్న - నమితశిక్షిసేకుదప్పుదు
 రాజతముగ నెకనిబంపు - రమణిచెంతకు మాటపోదు
 తేజోజితభాస్కర ! వైష్ణవినస కోపముంచరాదు
 భ్రాజితముగరంగదాసు - పూజించెడి హరచరణము
 లాన యీజగాన సుజ్ఞాన జ్ఞాన జనాధీన ||విను||

ఉ॥ కానని మేడీ పుష్పమును గానగవచ్చును నేవిధంబునన్ ।
 జానుగదెల్లకాకినిల జక్కగ జూడగవచ్చు నంబుధిన్ ।
 మీనములున్న నాయడుగు నేర్పున జూడగవచ్చుగామిన్ ।
 మానసముంగనుంగొన రమాపత్నికైన దరంబెభాత్రిలోన్ ॥

ప॥ ఇట్లు మరీత్రికుమారుండు జెప్ప సారంగధరుండలుకంగొని

కమాచి—ఆదితాళము.

ఇప్పుడు జెప్పితివి మరెప్పుడు జెప్పకుమా ఔర్ధ్వమత్రికుమార ॥ యి ॥
 చెప్పరాని మాటలు నాయెదుట - జెప్పకుమా తప్పు సుమా ॥ యి ॥
 హర్షిత ! నను జూచి తల్లియెందుకు మోహించునురా వసుధలో
 ధర్మమార్గమ్ము పడిచితివి నీకు - దయ్యముపట్టినదిరో యిట్టి యు

ధర్మపు మాటల నాడుటకు నేటలు - ధైర్యము వుట్టెనురా తంత్రపు
మృత్యుమానేగనుగొంటిని వింటిని - మేన్నించితీ వినరా లేకున్ననీ
చర్యము తునుకలుగా గోయిం - చకమానుదునటరా డంగనాయకు
నిర్మల చిత్తంబునవేలిన గజ - చర్మాంబురుని మదిదలచుచు స
త్కర్మమాచరించు సవతి తల్లిని - గని పక్షిని యాచించి దెచ్చెద || ౧ ||

సీ॥ ఆత్మబుద్ధి వలన సతీసుఖంబులు గల్గు ।
 గురుని బుద్ధి వలన గూఢ ముక్తి ।
 పరుల బుద్ధి వలన వచ్చును నాశంబు
 ప్రేమ బుద్ధి వలన జేటు వచ్చు ।

మంజరి.

నా యిష్టముతోడ తల్లినగరికి - బోయెద మంత్రికుమార ।
 మాయలేల పట్టిని దెచ్చెద నిక - మనోసంభవాకార ।

ప|| ఇట్లని సవతితల్లి మేడకుంజన నా చిత్రాంగి మొలకనగ వ్రన చె
 చెరవచ్చి సారంగధరుని కేలువట్టుకొని.

కరహర, పియ—అదిలాశము.

చూడనాటికి దయగలైన నన్ || బోజ్ ||

వేడుకమీట మన యద్దరికి నా బ్రహ్మ
జోడుగూర్చు బుట్టెంచె - జోకతోడ నిలలానన్ || జూడ ||

మనస్కధునాలమునవే - మరు నిన్ను గలియని
జన్మము వృథాయని - యోచనజేసి యిచటికినన్ || జూడ ||

అర్క-తేజ న్నాపే కమదయారసముచి నా మ్హిద
కోర్కెదీర్చు నినుగోరితి. వేసారితిన్

ధరణిరంగనాయక - దాసావనుని గృహచే
సరనుడనిన్ను జూడ - సుశ్రోవమాయేనేడు నన్ || జూడ ||

వ॥ ఇట్లున సారంగధరుండు.

మంజరి.

అమ్మా! సమ్మతితోడుత పావుర-మిమ్మాపంపగదమ్మ!
నెమ్మడినినూడుమనుట నీకిది - నీతిగాను పిన్నమ్మ!

వ॥ ఇట్లన జిత్రాంగి నుకుమారా !

చ॥ వినుమిక నీదు పాపురపు పిట్టను బట్టి మగుండు దాచెగా ।
 వన నటుపొమ్ము తన్నగరిపోలిక రెండగు కచ్చపంబులుం ।
 దును వడివాటిదాట ననటుల్లుగకంబములుండు వాటిపై ।
 మనసిజన్మిల్లెనంగని మానుగ యుద్ధము జేసి యోడ గం ।
 తునికర కండుకద్యయిని దోకొను పాపురమిచ్చు వేడుకన్॥

వ॥ ఇట్లుని యభిప్రాయము పేల్లడింప అమ్మా! ధర్మా ధర్మ
మాలోచింపకట్టి చెడుగుపనికి యొడంబడుట చెల్లునా యన చింతాంగి
సారంగధరునిజూచి మారసుందరా!

ఉ॥ అమ్మనుగాను నీకు దగునాలినమ్ముము కమ్మవిల్తున ।
 శ్రుమ్ములకోర్వలేను సుమసాయక సన్నిభ ! మందరాంగ ! నా
 కమ్మని మోవినొక్కి ననుశాగిల జేచి మర్త్యలోకసా ।
 ఖ్యమ్మిదుమిష్ట రాజతనయా ! కడుపుణ్యముగల్గు నీ కిలన్ ॥

వ॥ ఈ మాటలు విని సారంగధరుడు.

శవాన—త్రిశగతి.

నేపిమాటలాడకు పినతల్లి సద్గుణమతల్లి || తప్పు ||
 చప్పున పాపురము నిచ్చి - చయ్యన ననుబంపదలపుము || తప్పు ||
 త్నాడి నగరమందు లేడు - తాను విన్న గల్లు కీడు ।
 కండ్లాడినాపైగోను నేడు - ఘనముగ జేతువందనము || తప్పు ||
 ఈసువాళు నాదారి - జూడకుండజేయు మరి
 కూడని మాటలను నారీ ! - కూర్చుకు నీ మనసు మార్చుకు || తప్పు ||

తప్పకరంగనాయక - దాసునేలు శారీనాయకు

నప్పణమును మీరిననది - యంబక మైజంపు నిజంబిక • || తప్ప ||

• వ|| అనవిని సారంగధరునితో జిత్రాంగి. • •

సీ|| చుక్కలరాయండు జక్కనిదారతో సంతోషమున రతిసలుపలేదె |
అన్న పెండ్లం బని యనకనుగ్రీవుండు దారకొగిటలోన జేరలేదె |
అమరాధిపతి కోడియై పంచలోపించి కూసి శాతమసతిఁ నూడలేదె |
కన్న కూతునితోడ కమలసంభవుడు నక్కునుమా ప్తుప్రోలిలో గూ
డలేదె ||

గీ|| దేవతలకున్న తప్పలు దెలియరాదె

ఇట్టితప్పలనెంచుట యెగ్గుగాదె

సారిపుమీఱ నీకొఱకు నన్పంపలేదె

శీఘ్రమునబ్రతిమాలిన సిగ్గుగాదె ||

వ|| ఇట్లన సారంగధరుండు సవతితల్లిని గన్మునిని.

గీ|| మేటికొండకు చిరుమెట్టసాటియగునె

హంసతో కొంగసరిబోలనగు నెత్తి

చుసమువారితో సరియనే ఘనముగాదు

పాపురమునిమ్ము పదివేల పంచనములు ||

మంజరి.

ఎన్ని జెప్పిననువినకయున్న యా - యన్ను వముందుగ నడిచి

క్రన్ననచేదామరగొని చెప్పం - గడగె నలసిగ్గువిడిచి. ||

చిత్రాంగి సారంగధరుల సంవాదము,

దేహా - ఆదితాళము.

చిత్రా—మోహముదీర్చు మోహనాంగ

|| మో ||

దేహవిజిత శుకవాహా! మానితసంప

ద్దేహా! నామనసిజ - దాహముదీర్చు

|| మో ||

సార—విడిచిపెట్టవె కన్న తల్లి ॥ విడి ॥

దుడుకుతనము దెం - నుకు మానుము చెడు

నడతమాని చిదా - నందమొందుము ॥ విడి ॥

చిత్ర—అందకాడా ని - న్నిశ్రయించితి మహా

నందముతో నన్ను - బొందవేమిర ॥ మో ॥

సార—కుమారుడనునీకు - జమా నన్గోరుట ధ

ర్మమమామదసామజ - సమానగమన ॥ విడి ॥

చిత్ర—వడిగనునినుగూడక విడువను - వచ్చెడియపనిందకు జడువను

కడువడినను, శాగిటగొను, - తడవేలను విడజాలను ॥ మో ॥

సార—పట్టక మొలదట్టిని విడువుము - సరమార్థము సారసినడువుము

పట్టుదల, విడుమానల - నెట్టనపావురమిచ్చి ॥ విడి ॥

వ॥ అని చిత్రాంగినివిడిచిచుకొని పోవుచున్న కుమారునిజూచి తల
యూచి.

ఉ॥ నాయెదలోని కోరికలనాశముజేసితివార సార్వత్రి

నాయకుపాదమాన నరనాథునితోడ వచ్చిచి నీయొడల్

పాయలుగాగ జేయుదును పల్కులనమ్ముము కొమ్మ నింతదుః

ఖాయతశోయధిన్విడుచునట్టి ఫలంబు లభింపకుండునే ॥

వ॥ ఈరీతిని ప్రతినగావించి యొడలురక్కుకొని క్రొమ్ముడివిప్పి మలినప

టమునుదాల్చి కన్నుంగవ సశ్రుకణంబులొలుపుచు కపటచిత్తయై

యూడె. పినతల్లిచేతినుంచి తప్పించుకొనిన సారంగధరుడు.

మాజరి.

దయనింపుము దయనింపుము నింపు - తనయునిపై దయనింపు

నయముమాని మొలదట్టిచించితివి - న్యాయమేమొ యొచ్చింపు ॥

మంజరి.

ఈవడువుననుండుటకు శారణంబేమియో జలజనేత్రి
సావధానముగదెల్పుము నేడుచామికరసమగాత్రి
పరపురుషులెవ్వరైన నిన్నుచేఱుబట్టిరా? దెల్పునేడు
కరవాలమ్మన వానికథమున్ ఖండింతు నిపుడుచూడు॥
చ॥ ఇట్లన విని చిత్రాంగి మనోహరునితో.

ఫీల్వా - త్రిశ్రగతి.

అంటకుమా నన్నంటకుమా రాజ	॥అంట॥
కొంటేపనులు నీకొమరుడుగావించినా	॥డంట॥
శయ్యపైనినేను । శయనించియుండ	
చయ్యనవచ్చినా । చన్ద్రవబట్టినా	॥డంట॥
అంతటనేలేచి । వింతగనుజూచి	
చింతచేనుండనా । చెక్కిలినొక్కినా	॥డంట॥
కుసుమాస్త్రిరణమున । గూడుదమని గ	
క్రసివలెబట్టుక । క్రొగలింపసాగె	॥నగంట॥
సార్వభౌమా! రంగదాసవినుతునియాన	
కూరిమిగలనీ । కోడలనైతి న	॥న్నంట॥

ఉ॥ నాకసమానమధ్య సరనాధునితో దెలుపంగ నుగ్రుడై
తోకనుద్రొక్కుపాముగతి త్రుళ్ళి చటాలునవచ్చి సభ్యులన్
జోకనుజూచి శాస్త్రపరిశోధనజేయుడు పిన్నతల్లి కేల్
జేకొనువారలే కఠినశిక్షలుబాండుటకప్పులుద్విలోన్॥

చ॥ ఇట్లడుగ శాస్త్రజ్ఞులు ధర్మశాస్త్రమారసి నరేంద్రా!

కం॥ ధరలో తలికేల్వట్టిన
దురితాత్ము నరణ్యమునకు దోకొనిచని డ

త్కరచరణమ్ము లడయులై

నరుకంగావలయుననగ నరవిభేదనియెన్॥

వ॥ తలవగులారా ! సారంగధరుని కారడవికి దీసికొనిపోయి కాలుసేతులు ఖండించిరండు పొండన బండితులు మిక్కిలి బొక్కి రాజ శేఖరా ! ముందువెనుక నాలోచింపక నిట్టి కఠినశిక్షవిధించు టచితము గాదు. దయవంచి వ్రతకుని రక్షింపుము. లేకున్న చిలుకసామ్యమగు ను. ముందుకు మీరు చాల విచారింప. నవకాశమగు నన నృపతి పండితులంగని.

గీ॥ వినువుబుట్టజెప్పెదరిట్లు వెట్టిబట్టి
నట్లు మీమాటలకు నెదురాడలేను
గాని తనయునిపైతప్పు కనులముందు
బట్టబయలాయె శిక్షబోగొట్టజాల॥

వ॥ ఇట్లన విద్వాంసులూరకుండి రంత దాసీజనంబులేగి రత్నాంగితో.

నవరోజు - ఆదితాళము.

వింటివా రత్నాంగిదేవీ ! వింతలే మొగల్గినవి ||వింటి||

కొంటుచిత్రాంగి రాజుతో । కొమరునిపైని

తప్పులుబన్ని । చెప్పెనుకొన్ని

||వింటి||

తానునొంటినుండని । తనయుడు తనదండజేరి

జానుమీఱగలిగెనంచు । జనపతితోజెప్ప నతడు

కానికోపమునసభలో । గానకు గడుత్వరతో నీ

నూనునిదోడ్కొనిపోయి యటగల శుభమైన బండరాయిపై

మానుగ కాళ్ళునుచేతులునరుకు । మని యాజ్ఞాపించెనునీ

నూనుడువిని విలపించెను నీవు

ధ్యానించుము త్వరగరంగనాయక ! దాసావనుడైన శంకరుడు నీ

శిక్షణము దొలగింపగలండి తక్షణము చిత్రాంగికి దగదీ

లక్షణము॥ వింటి॥

హితవుగనిన్ను బాయకబ్రోచు చురితముగొనకు నాయక

హితబిరాస గనికరాన వేరానన .

॥ మన ॥

చ॥ ఇట్లు బ్రాధింప నేలమగండవలోకించి.

మంజరి.

ఏలజెప్పెదపు చాలు చాలు నా - కెరుక యన్ని సంగతులు

చాల కష్టపడి నడిచివచ్చితివి - చాలింపుము నీ స్తుతులు

: నాటకురంజి - ఆదితాళము.

నామనోనాయకీ! నాతియమాయకీ

సోమసఖి నఖి! - సుందరముఖి! సఖి!

॥ నామ ॥

తనయుని సేరము లే - దనుటయన్యాయము

ఘనకరములు కౌఘ్య - ఖండితు నిజము

వనజనయనసభలో నీన్యాయము - వాసిగదీర్చెను పండితచయము

గనుకను నేనియమించితిచెలి వా

రణగామిని! వర కామిని! ఘనభామిని!

॥ నామ ॥

నిచ్చులింకేమిపని నీనికాయమునకు నడుపుము

నీటుగ రంగనాయకుని రక్షించెడు శృంగధరుని

ధ్యానించుము నీమదిని ప్రియజానిదయబూని

మొరనాలకించు త్రిశూలపాణి పట్టిపురాణీ! చట్టనమానిని! ॥ నామ ॥

చ॥ ఇటువలెరాజు చానుడున నింతి విచారముతోడ బోయెన

చ్చటితలవల్లు కోపమునచయ్యెన రాజకుమారుజూచి హా

కటకట యెంతపాప మొడిగట్టితివంచును గట్టివేసితి

ద్భటవరులుగ్రరూపులయి బాలునిగోకొని వచ్చుచుండగన్ ॥

ఐ॥ అంత సారింగధరుడు మసంబుస.

ఝంఝూటి - ఆదితాళము.

శంభో స్మరహర పురహరదేవా! హర హర

॥ శంభో ॥

అంభోజానన తానన - జంభారిసేవిత భావిత

॥ శంభో ॥

నీపాదములను నెరనమ్మితి కోప, గించకుమోశిష నీ
 పాప, డ నాకుగలగినయాప - దను దొలగించిన నిను
 రేప, గలు నే నేపా - రగదలతును పా, లించుము పశుప
 తీ! పా, వనకృపాకలాప - తాపసనుదీపగిరిచాప

॥ శంభో ॥

గీ॥ పరమశివుని ధ్యానించెడు బాలునపుడు
 విడువకొగిబట్టి జెచ్చి రావేళి సభకు
 తా నెలుంగెత్తి యేడ్చుచు దగ్గడికాళ్ళు
 బట్టి విడువకయున్న జేడకైజూచి ॥

ఆనందభైరవి - ఆదితాళము.

ఎంతటిపనిజేసినావుర సుతసమున సారంగధరా!

॥ యో ॥

పాపమనకయే నీవినతల్లిని - పాపపుపనులకై

పట్టినట్టి దుష్ట చేష్ట

॥ యో ॥

నిన్ను జూడరాదు - నెగడయ్యావాదు యెన్నటికి

బోదు యింకకీర్తి రాదు రాదు

॥ యో ॥

పుత్రుడవై బుట్టి శత్రుడవై తివి ధర్మి

పాపించండాలుడా బడవా జడవా?

॥ యో ॥

వ॥ ఇట్లనగా సారంగధరుండు తగ్గడినవలోకించి

ఆనందభైరవి - ఆదితాళము.

ఓ ననుగిన్న జనకా! మానుముకీనుక

॥ యో ॥

నూనీనిపైతప్పించి కోపము జూపదగునా?

భూప సుగుణగణధన

॥ యో ॥

వట్టి నేరములుగల్పించిన జెవిబెట్టి నీవు నను

బట్టి జెమ్మనిన - జట్టునముమ్మరులగు యీజెట్టి

ల్బట్టి కొట్టి తిట్టి కట్టి జెచ్చిరి

॥ యో ॥

నీపాదములసాక్షిగ జెప్పెద - నేపాపము నేనెరుగను మ్రొక్కెద

నావినతల్లిదీనేరము పనుగుణ - వీపకరుణ జూపవేన్మపాధిప

॥ యో ॥

రద్దుజేయవద్దు నావిన్న ప్తము - మద్దిరంగనాయకుని నేల్లినతెలి
యెద్దునెక్కిన వానికెరుక యా - ముద్దుగుమ్మపద్దు లలుకవద్దు || యో ||
వ|| ఈ తెరంగున రాజనూనుగఁ మొరలిడ భూతలాధిపుండంతములేని
కోపమ్మున భటులంగని.

మంజరి.

ఈపలుగాకి నరణ్యభూములకు - నిప్పుకైదోకొనిపోయి
సాపుగఁ గాల్పేతులనుగొట్టి తక్షణమగు ర్తుతెండోయి
వల్లెయనుచు నబ్బలునిదోకొని తల్లిసన్నిధిజనగ
తల్లిజూచి ఘూల్లుమనగ నిట్లనె తనయుండందరువినగ ||

నాదనామక్రియ - ఆదితాళము.

దండముగొనుము నాతల్లి యడవికివెళ్ళి మీ
యండరాను మల్లి గుణకల్పవల్లి || దండ ||
నీకు నాకునింజే ఋణము భూలోకమంగు
జోకమీరవినుము శోకబుడునుము || దండ ||
పుడమిరంగదాసా ధారి - యడవి దారి
వడిగజూపించె నానారి - యిదే కడసారి || దండ ||

ద్వీపద.

దండబుపెట్టిన - తనయునిజూచి
సిండువేడుకతోడ - నిన్ను నాబ్రహ్మ
నాపాపగర్భంబు - ననునిన్ను వేసె
పాపడామున్నెడ - బాపుతెవ్వరికి
జేసితిని నాదు - చిన్ని కుమార
బాసి యేగతినుందు - తాలుడా! నిన్ను
యేమి సేయుదుతండ్రి - యెటలతాళుదాను
భూమినినినన - పురహరపూజ
రాత్రియు బవలును - రహిమెనర్చితిని

భాత్రినినాకేల్ - ధనధాన్యచయము
 హాకుమారాయని - యవనిలోపలను
 జోకోతోనెవరిని - జూచినేబిలుతు
 నాకెవరున్నారు - నాయనా! దిక్కు
 లోకంబులో పద్మ - లోచనయంచు
 భూజుబువడినట్లు - పుత్రునియెదుట
 భ్రాజితానననేల - వ్రాలిమూర్ఛిలై
 ఘనమూర్ఛదేలియు - గ్రక్కునలేచి
 తనయునిబట్టుక - తల్లియిట్లనియె

ముఖారి - ఆదితాళము.

ఏమి నేతు నేమి నేతు నీవేళనిన్నెట్లుబాతు || నేమి ||
 ఏమిదుర్దశనీకబై నా - ప్రేమకుమారా! || యే ||
 మందలమారి నాసవతి యే - మందు నూరిరాచినదో
 మందమతియయ్యెరాజోయే - మందు కుమారా! || యే ||
 నిన్ను గనుగొన్నందుకు - నీచేతులతో పిడికెడు
 మన్ను జేతువనుకొంటి నా - చిన్నకుమారా! || యే ||
 రంగదాసావనుడు - రక్షించుననుకొంటి
 ముంగలత్రోవజూపె నా - మున్నకుమారా! || యే ||

వ|| ఇట్లు విలపించు తల్లినిగని.

మంజరి.

ఇలలోపలనుండువరకు బాయునె । యిడుమలెల్లరకు మానా!
 తొలగిపోవువారే ధన్యులునుమ । విలసత్సుగుణోపేతా

ద|| ఇట్లనేకహితోక్తులంజెప్పిన గొమరునిపైగల మాయంబాయలేక
 యెప్పుచున్న రత్నాంగిని కింకరులుజూచి.

గీ|| స్వస్థలంబువిడిచి సంత బబారుణో.
 నిలిచి యిట్లులేడ్వసతిగాదు

మానవేంద్రుడ్డిట్టి మాటలువిన్నంత
వచ్చు మాకుహాని వనజినయన ॥

వ॥ ఇటులబలుక రత్నాంగిదేవి గుండె రాయిజేసికొని చనియె. సారంగధరుని భటు లదలించుచు.

ఆనందభైరవి - ఆదీతాళము.

నడు నడుమయ్య కాననమునకు వడి ॥ నడు ॥
పుడమిజేనికుమారా! - ప్రాస్తబోపుచున్నది ॥ నడు ॥
నట్టడవియిచ్చటికి - నాలుగుమైళ్ళదారి
చట్టనదాటవలె - గుట్టలుమరియు పెనుపుట్టలు ॥ నడు ॥
ధరరంగనాయక - దాసపోషకభక్తా!
గురుతులుదెమ్మని నీ - గురుడుగోరెను వేగ ॥ నడు ॥

గీ॥ ఇటుల బాలునిగొంపోయి భటులు ఘోర
విషినమునగల రాతిపై నృపకుమారు
నుంచి యాయుధంబులు నూరుచుండ నపుడ
నంగ వైరినివేడె సారంగధరుడు ॥

భైరవి - రూపకము.

సాంబశివా శివ శంకర హర హర ॥ సాంబ ॥
అంబవృద్ధబ్ధ విభాకర కరుణాకర హర ॥ సాంబ ॥
దీనజనమందార రార - దేవ దేవ విజితమార
నేసీవాడను బ్రోవర - నేరములను దూరముగను
జేయుము నను వే డాయము ॥ సాంబ ॥
కాలహరత్రిశూల ధర - గరళకంఠి కపాలకర
నీలలోహిత మహానట - సీనామమునెప్పుడు నే
మానకధ్యానముజేసెద ॥ సాంబ ॥
రంగనాయక దాసపోష రజితపర్వత నివాస

గంగాధర గాంగజాత - భంగ శుభలింగ

శుభ్రాంగాభినివంగ

॥ సాంబ ॥

వః ఇట్లు ధ్యానించుచున్న సారంగధరుని తలవరులుజూచి.

కమాంచి - రూపకతాళము.

నరుకమాకు జేతులురావు - సాయనా! కమలదళనయన

॥ నరు ॥

ధరణివిభుడుగట్టుకొనె సీయ - ధర్మము బట్టెపావ్వికీర్ణము

॥ నరు ॥

కాళ్లుసేతులెవరివైన - ఖండించి యాదినమందున

కాళ్ళనుజూపెదము రాజు - కండ్లకు బోయెదమిండ్లకు

॥ నరు ॥

ఎందుకునీతోడఁ మే - మీయడవికి వచ్చినాము

పొందుగనెలవిమ్ము రాజపుత్రుడా! మాపాలిమ్మిత్తుడ

॥ నరు ॥

వ॥ అనిన సారంగధరుండు వారలంగని.

కం॥ నాతండ్రియాజ్ఞమీఱిన

సీతారామ్ముండు మిమ్ము శిక్షించును నా

చేతులు గాళ్ళను గోయుడు

బాతకమనియెంచనేల భటువగులాగా! ॥

గీ॥ అనగవిని రాజభటులీమహాత్ముడెంత

సుగుణుడని కన్నుదోయిసశ్రువులురాచ్చి

హృదయములు గట్టిపరచి యామృతనిబొగడు

చున్న బాలుని కాల్చేత్తులొనరనరికి ॥

కం॥ నరికిన చేతులు కార్లును

గురుతులుగొనిరాజభటులు గోల్గొలని యా

దరిగల డొంకలచాటున

కరిగిరి జాలకుని యంగలార్పులు వినుచు

వ॥ అంత.

గీ॥ కాళ్లుసేతులు నరికినకేళ్ళనుండి

ర క్షధారలు పార నశి క్షిగలిగి

సలుపు పోట్లకు నెప్పికి నీలువ లేక
కేక వేయుచున్నట్లు శోకింపబడెగ ॥

అసావేరి మిత్రగతి.

ఏమిసేయుదునింక యేలరావు నావంక
ప్రేమదప్పెనా? దైవమా! దైవమా! ॥ యే ॥
సోముడా! కడకంటిచూసెనను ముక్కంటి!
చూడరాదో? న్యాయమా శ్రేయమా ॥ యే ॥
కాళ్ళు నేతులులేని - కడు మొండికైతిని కరుణరాదా దైవమా
నిళ్ళుపోసియీసిడనుడుమనెడి - తల్లిదండ్రులు లేరుదయనుంచు వేమారు
కాళ్ళు నేతులు సలుపులెక్కెను - గండుచీమలు గరువజొచ్చెను
రాళ్ళజడియైన గురిశించు - ప్రాణములుబోవునటు ద్రుంచు
న॥ ఇట్లు మొరలిడుచున్న సారింగధరునితో గగనవాణి.

వసంత - ఆదితాళము.

వినురాజనందనా! ॥ విను ॥
ఘనముగనీవుజేసిన పూర్వకర్మము అధర్మము
ఆమర్మము ॥ విను ॥
ధరహరుడొసగెను కొ శాంబిపురము ధవళచంద్ర
భూపతికి అరుదుగనిరిపురు మంత్రులుగలరు జయంత
సుమంతులుదనకు - పరగసుమంతునకు న్నాభారము
నరనాథుడప్పజెప్ప - నరజయంతుడదిగని యోర్వ
లేక బానిసనుముదమొప్ప - త్వరగా తనయింటికి రా
వించి నలసినద్రవ్యమనిచ్చె మరువకుమామొక మా
టజెప్పెద సుమంతునిగర్వము హెచ్చె ॥ విను ॥
శిరముపైకి నేత్రమ్ములువచ్చెను - చెలగిచంపయోచించు
మరువక వానిపావలు స్పృహనతిమంచము క్రిందనుంచు ॥ విను ॥
అరుగుమనగ జని పావలుజేక్లాని - యాబానిసయింపొంద
పరులకు నగపడకుండగనుంచెను - పందిరిమంచముక్రింద ॥ విను ॥

ధరణీశుడురాగ వానికండ్రకు - తప్పకగనుబడి వడిగ
 పురరాణీ! పాదుకలెవ్వరివని - భువనసుందరినడుగ || విను ||
 తిరిగిజవాబీయకున్న కోపము - దెచ్చుక భోగముమాని
 మరునాడుదయమ్మున సింహా - సన-మందు రాజగూర్పుని || విను ||
 పరిచారకులనుబంపి పావలు - స-బాస్థలికిని దెప్పించి
 పరికించుడి పాదుకలెవ్వరివనె - పండితజనములు గాంచి || విను ||
 కరుణమాని తనపెద్దతలారి - కిరయుగమును జోడించె
 నరనాథా! సుమంతపావలని - నయముగ దానినిపించె || విను ||
 దరినెసంగు సుమంతునిజూచి - ధరణీధవుడిటు బలికె
 సరిచేసితివిరా చాలమేలు - నీ-నద్దయారసములొలికె || విను ||
 పరిపీనిని నడురేయియందున - మధ్యారణ్యములోన
 కరములుకాళ్ళచు ఖండించుమనె ఖడ్గముతోడ బిరాన || విను ||
 బిరబిరతలవరులా సుమంతుని - భీకరముగగొనిపోయి
 తరిగిరితత్కర చరణయుగమ్మును - తల్లడిల్లవినవోయి || విను ||
 నరహరిన్దాపై కుట్రయొనర్చిన - నరుడీవిధమునను
 చెరిబడుగాకని ప్రాణమువిడిచెను - నురలందరువినగను || విను ||
 అరియనుమంతుడు నీత్రాడి - యెబ్బుట్టెనునీతల్లి
 తరళాక్షిభువనసుందరి - చిత్రాంగి బానిసమల్లి || విను ||
 స్థిరజయంతుడవు నీవు జెసినదే - యగుభవించినావు
 విరివిగను రంగదాసవరుని - వేడు మాపదలురావు || విను ||

క॥ ఆకాశవాణి పలుకులు

ప్రాకటముగ నాలకించి రాజకుమారుని

దే॥ కాగ్రతమండెను భట

లోకముచనె రాజతో విఠోలతదెల్పె ॥

ప॥ ఈసమాచారమటులుండ నత్తరి నొక్కమాసింద్రుడరుదేర వాని
 సారంగధరుండుజూచి.

భేహగ్ - త్రిశ్రగతి.

ఓమహా మానీశ్వరా! నమో నమో
 నమో నమో పామరుడను తామసుడను ప్రేమజూడుమే
 యేమందునీశ్రమ నాల్గితమ
 కాళ్ళు నేతులులేవు కరుణాకర! కరుణాకర!
 కీళ్ళను నామోకాళ్ళనణచి కాళ్ళనరికిరి నా
 యెల్లననిడియున్న విముళ్ళు యిమ్ము మంచిసీళ్ళు
 నాకొరకై మిమ్ము బంపెనాప్రభు నాకష్టముదీర్చిన
 రంగనాయకావనుడుమెచ్చు మోక్షమిచ్చు
 పాపములు విచ్చు

॥ యో ॥
 ॥ యో ॥
 ॥ యో ॥
 ॥ యో ॥

వ॥ అనిన ముసింద్రుండు.

ఝంఝూటి - ఆదితాళము.

జడువకు బాలుడ సద్గణశీలుడ - జెచ్చెరనాగృహమునకునడు ॥జడు॥
 యొడలెల్లనుమారునిరూపంబుగ - నెనరింతును కపటమ్మువిడు ॥జడు॥
 నిపదకరములుచివురించునటుల - నేజేసెదదప్పకనేడు
 యేవుమీరంగనుసేరిదండ్రుల - ప్రాపునేకంపించెదజూడు ॥జడు॥
 ఘనముగరంగ నాయకదాసా - వనువెప్పుడుమనమునవేడు
 నినునాశ్రయించినట్టిపాపా - నీకము నిముసములోనేవీడు ॥జడు॥

వ॥ ఈవింతసమాచారంబిట్లుండ.

క॥ తలవదులు గొనినగురుతుల

నిలపతిసభనునిచి మింటనెసగిన పలుకుల్

పాలువుగ బెలుపగ సభ్యులు

కళవళపడిరవుడు మిగుల కన్నీరొలుకన్ ॥

మంజరి.

ఘోలుఘోలుమనిడుఁజెను ద - త్కుంభినిపతిసభలోన

బాలహత్యయిటు వాటిల్లెననుచు - బల్కెనుబంటులతోడ ॥

కమాచి - త్రిశ్రగతి.

త్వరగత్వరగత్వరగ చి - త్రాంగినితోడి తెండుపాండు ||త్వర||
 గరితముద్దునుతునిపైని - కల్లులుజెప్పనామనసాపై ||త్వర||
 అవనిలోననమ్మగూడ దాడువాళ్ళను - అగ్గినిబుట్టించగలరు నీళ్ళను
 మహాచిత్రమైనట్టిమాటలెల్లను - మప్పిరిప్పికప్పవారికే చెల్లును - యీ
 వనితలమాయ - ధరణినిరంగనాయ - కావను మునుడాయ - లేదా
 కననైతినుపాయ - మైన మాయమది రాయయియ్యెనో యయ్యె వి
 నుమయ్య సతినిచయ్యనగొప్పగోయ పాతివేయ ||త్వర||

గీ|| ఇటుల రాజాజ్ఞజేకొని భలులువోయి
 జరిగినట్టిసంగతిజెప్ప గరితయనియె
 గల్లమాటలువిని నృపుడల్లసభకు
 రమ్మనగభయమేమని రమణివచ్చె ||

మంజరి.

చిత్రాంగినిగని రాజనరేంద్రుడు - చెచ్చెరకోపముబూని
 పుత్రదోషమ్ము నాకుగట్టితివి - ముందుయోచనలుమాని
 సీమాటలువిని నాముద్దునుతుని - నేనగుమానినరికింపక
 సీమాయలుగగనవాణిజెప్పెను - నీటముంచితివికొంపక ||

ఉ|| కొంపలుమాపుచాన ధరగొంతులుగోయ కసాయిదాన నీ
 పెంపరుమాటల నిడిచిపెట్టి యసత్యములేకపల్కుమా
 యింపుగనిదురప్ప వెలయింపకయుండిన నేడునిన్ను నే
 జంపుటకాజ్ఞయిత్తునన జందనగంధ హృదీశుతోననెన్ ||

బేహగ్ - త్రిశ్రగతి.

పల్కు నెగగనవాణి యీజగాన ప్రయమనోహరా! ||పల్కు||
 లక్కడజెప్పిన విక్కడజెప్పిన జక్కగవినరా? ||పల్కు||
 యేమియింతకల్ల వచ్చెనేణాంక ముఖా!
 నేమముదప్పియుండుట నీతియే సఖా! ||పల్కు||

వట్టిమాటలెల్ల చెవిని బెట్టనచ్చునా?

నెట్టన రంగదాసావనుడా జగజెట్టి మెచ్చునా

• || పల్కు-||

వ|| ఈసంగతి రత్నాంగివిని సత్వరసభకువచ్చి చిత్రాంగినవోకించి.

సవతుల వాగ్వాదము.

మాయామాళవశాళ—రూపకము.

ర— ఎంతజేసితివె యువతీ - రంతులాడినాసవతి

బంతివలె గెంతకుగోతి - యోపండుకోతి మూతినాతీ !

నిండుపండుగాయె నారాతి || యెం||

చి— ఈయెడ నిల్లాలినలె - చయ్యనవచ్చితివి బలె

కయ్యమాడవచ్చి నావలె యో - కానిముండ నీవు మండ

గ్రక్కన వేయింతును బొండ || యీ||

ర— రంకులాడి! దయమానిరాజుతోడ లేన్దిపోని

బొంకుమాటలెల్ల జెప్పితివా యో - రంకులాడి బొంకులాడి

చింపిచేటవలె మాయలాడి || యో||

చి— చింపిరేకలదాన - చిల్లరబేరాలదాన

కొంపమాపుదుంపవేచాన యో కంపుదాన

చంపుచునా? రంపముతోనిన్ను గోతునా? || యీ||

ర— క్రన్ననసంబరవాణి గనితెప్పెచేష్టలన్ని

పన్నగంబునిన్ను గరువదాయో బజారుగంపే

ముళ్ళకంపలోనవేసి ద్రొక్కినినుజంప || యెం||

చి— ధరణిలో మద్దిరంగ - దాసునేలుజితానంగ

హరునకునన్ని దెలుసునె యో - దొరసానిననబోణి,

యంబరవాణి కేమిదెలుసునె || ఈ||

వ|| సవతులియ్యరు పోగుచున్నంత సభాసదులందరువినుచుండ నరణ్య

బున జెప్పినతెలుగున మరలగననవాని పల్కిన.

ఉ॥ అంబరవాణిమాట నరులందరు జక్కగ నాలకించినే
రంభికదీనిదేయనిరి రాజనరేంద్రుడు చింతనుండికో
పంబున నాజ్ఞయిచ్చెనలపాపినియూ చిత్రాంగి యుత్తమాం
గంబును ద్రుంచి తత్తనువు గ్రక్కున ద్రొక్కుడి యుప్పుపాతరన్॥

మంజరి.

జనపతియాజ్ఞను గొనిజని వనితను - ఘనవీధులలో ద్రిప్పి
తనువుతునుకలుగగోసి యుప్పుపాతరయందు వడిగగప్పి

వ॥ పిమ్మట భటులరుదెంచి రాజనవలోకించి తామానతి మొసంగిన రీతి
గావించితి మన నేలమగండువారల నింటికిబొమ్మని సెలవైనంగి క
చేరీ మర్తరబుజేసి పుత్రునికై చితాసాగరమున మునిగి యుండ
వనంబున.

ఉ॥ బాలునిజూచిమానియ నె బాలకనిదగుతల్లి దండ్రులన్
మేలుగబోయి చూడుమన మేటిగురూత్తము మాటబూనియా
బాలుడుపాదుకల్లోడిగి భక్తసువత్సల యన్నోడనే
వాలెను కోటగుమ్మమున పౌరులువితగ దన్నుజూడగన్ ।

మంజరి.

సారంగధరుడు పురికివచ్చెనని - ధారుణీ పతికిజెప్ప
కూరిమితలిదండ్రులు వచ్చిరితమ - కొడుకుదరికిముదముప్ప
వచ్చినతలిదండ్రుల పాదములకు - వందనములనొనరించె
నచ్చుగనినుజూడగ వచ్చితి నన - నవసేతుడుదుఃఖుచె

రాజనరేంద్ర సారంగధరుల సంవాదము.

హిం—భైరవి—ఆదితాళము.

రా— తనయా! తనయా! వనజదళనయ - నానేరము క్షమింపుమ
య—కినుకబూని నినుశిక్షించియాపకీని బొందితిసవిషయ ॥తన॥

సా — జన కా ! జన కా ! నేపూర్వముజేసిన - జన్మాను భవము గొన
క - మనకు వశమైనా మాట కాదనక - మాయ మాటలన్నవి
నక ||జనక||

రా — నాకుమారుగా నాకుమార పట్టాభిషేకము - గైకొను తన
యా! నీకండ్లముందుగా మమ్ముల పర - లోకము జేర్చుము
తనయా! ||తన||

సా — గురు పాదంబులునా కుంజాలున - గరమొల్లను ప్రియజనక -
నాదరి పినతల్లి రానికారణము - తప్పకదెల్పుముజనకా ||జన||

రా — అంబుజాక్షి నేరంబులు సభలో - సంబరవాణి జెప్పెను తన
యా! కంబుకంధరి నుప్పసాతర - న్గప్పగ నియమించితి తన
యా ||తన||

సా — బాలురభామల వధియించుట గుణ - శీలదోషమది వినుమ - ఛా
లాక్షుని సత్కృపయుండిన నీ - వేళనది లేచుగనుమ ||జనక||

ఉ॥ నాతినిజంపినావు జననాయక నేడుతదంగ నామణి
బాతినతావుజూపు మొగ్గిబ్రాణము బోయుదు మానియివచో
వ్రాతమువిన్ననల్లనన రాజనరేంద్రుడు తల్తృదేశమున్
భాతిగజూప బాలకుడు నాతిని లేపెనుయోగవిద్యచేక ||

వ॥ అంత చిత్రాంగి కుమారునిజూచి.

క॥ నీగుణములు నేనెరుగక
భోగింపదలంచియుంటి పుత్రుడవనకన్
లోగొను నాదగుతప్పులు
వేగమే మనకోటలోకి వేంచేయుమికన్ ||

వ. ఇవ్విధంబున జిత్రాంగి వలుక గుమారుండు పినతల్లితో.

దర్శు - ఆదితాళము.

ఎవరురారు నెంటను అవనిలోను

॥ యె ॥

చూడకుందుడుకంటను అవనిలోను || యె ||
 మాతాపితానుత బంధుసహాదర హిత
 జనులుందురింటను అవనిలోను || యె ||
 పుడమినిజేసిన పుణ్యసాపములు - విడువకవచ్చు వెంట
 ను అవనిలోను || యె ||
 రంగదాసావనునంత రంగమ్మననిల్పి దు - స్సంగుల
 పొత్తునంటను అవనిలోను || యె ||

వ॥ ఇట్లు మాట్లాడుచున్న సారంగధరుని రత్నాంగిచూచి.

రత్నాంగి సారంగధరుల సంవాదము.

ఝంఝూటి - అదితాళము.

ర— పుత్రమమ్మెడబాసి రోసి - పోయెదవా తండ్రి
 మిత్రులతోహూడి యిచట - మెలగుచుండు తండ్రి || పు ||
 సా— మిత్రులైనమునులే నా - శత్రులైన మునులే
 ధాత్రిలోనమునులే త్రి - నేత్రునిసమఘనులే || మి ||
 ర— పట్టణంబునేలు నా - పట్టి! యంతేదాలు
 చట్టునమముమేలగు త్రి - విష్టపంబుదోలు
 సా— మునీంద్రుసదనంబు నా - ముఖ్యపట్టణంబు
 ఘనమైనసౌఖ్యంబు - గలుగునునిజంబు
 ర— ఇంద్రవైభవంబుగల - దిచ్చోట నిజంబు
 చంద్రముఖవనంబు దు - ర్జంతుసముదయంబు
 సా— భానురాంగివినవే - రంగదాసునేలుకొనే కై
 లాసపతినివేడెదనే వన - వాసుల గూడెదనే ||

వ॥ ఇట్లుబల్కుచు వారి నెల్ల ననేక జెటగుల వినుతించి సారంగధరుడు
 గురుసమీపంబుజేరి శంకగునిభజించి తత్పదంబు జూరంగొనియెను.

కల్యాణి - యోగతాళము.

మంగళకరహర సంగరపరహరలింగ శ్రీమంగళము జయ || మం ||
 లంగజీసంహర త్రిపురాంతకనుత ధృతభుజంగ శ్రీమరిగళం జయమరి||
 రాజరాజసఖా! రజనీవరముఖా! రాజనుతద్విజరాజ
 రేఖా రాజితశంభు పరాజితధారణ రజితాద్రివాస
 రాజీవాస్య సుజనాభరణ కుజనహరణ వృజినసంచ
 యానిలబిభేషయ గజచర్మాంబర దయామయ జయ || మం ||
 సారసనై రిమకుటధర సారసహితభాస క్రూరవినాశ
 కుంభినీపాపసారయుమేశ సజ్జనవాస రంగదాస
 క్లేశనాశన జయ || మం ||

సమాప్తము.

10418

